

Марија Емилија Кукубајска

ИНТЕ(Р)Грации на ИСТОРИ-ЈАта

ЕМАРИ

Марија Емилија Кукубајска

**ИНТЕ(Р)Грации
на ИСТОРИ-ЈАта**

Издавач

ЕМАРИ Институт - Штип
“Партизанска“ 26

За издавачот

Д-р Марија Емилија Кукубајска, претседател

Директор, ЕМАРИ институт
М-р Александар Донски

Директор, ЕМАРИ Клуб Штип
Компјутерска обработка
М-р Маријана Кротева,

Наслови на оригиналите
Временија и Неоткрит
Марија Кукубајска
Македонска Книга – Скопје 1973
и
Јаглен и Дијамант
Марија Кукубајска
НИК Наша Книга – Скопје 1975

Печатница

ИДЕАЛ-ГРАФИКА, Штип

ISBN-13 978-9989-2935-9-7
НУБ – Скопје

СОДРЖИНА

ЗБОРОСТВОР ЈА СПАСУВА ГЛАДЗЕМЈАТА

Караван на иднината	81
Чистоверни реченија	82
Песната и нејзините мени	83
Три грации	86
Сонувана вистина	89
За умствен престол на чувствата	91

АМАЗОНКА КОН СРЕДИШТЕТО НА ЗЕМЈАТА

Амазонка кон средиштето на земјата	95
Снежана	97
Поклонение за спасение на буквата	102
Кога сонцето умираше за буквата	103
Врзана за сонцето	105
Монолог на морето	107
Буквата кон бескрајот	108

СОМНЕЖИТЕ ДОАЃААТ

И во сонот те заветувам	113
Заложници за умување	114
И драг камен ќе плака	116
Без поговор да не исчезнува	117
Земјата се дознава и низ мене	118
Дијаманта	119
Се што знам е против нечовечноста	120

ДЕВИЦАТА КОН НЕВРЕМЕТО

Манифест на космичката девица	123
Бдение за Идност	125

КОЛКУ КОСМОСОТ Е ЗАЗЕМЈЕН

Со братоносни роднини	
Против неземни светлосни години	133
... И против неживородни срца	134
Содејствие со минатото	137
Сонцето и во црнина	138
Призрак на непожелното	139
Против меч со сита реч	141
Од другата страна на импулсот	142
Со жив скок над мрвилото	144
Трансплантација на вселената	148

ПРЕДГОВОР

НАЗАД КОН ИДНИНАТА

Пред 40 години Гане Тодоровски беше претседател на жири комисијата на Струшките вечери на поезијата за наградата Млада Струга. Поетите од мојата генерација или замолчуваа или завидуваа на неговата препорака: *Читајте ја книгата Временија и Неоткрит, не затоа што е заслужено наградена за најдобра дебитантска поетска збирка на годината во Југославија, ами затоа што таа книга во суштина ја наградува и самата македонската поезија со вредности на рамниште на необичните таленти од модерното доба, како Хљебников или Камингс.*

Наградата ја добив кога имав 23 години, после моите студии во Германија и пред студиите во САД, во период кога интензивно ги истражував науките, културите, литературите, лингвистиката, религиите и филозофиите на светот, содржини кои се одразија и во таа книга, како и во следната (и двете објавени во ова издание). Уште тогаш се прашував по што може песокот на нашите ниви покрај Брегалница да биде поразличен од песокот на месечината (песната за Аполо 13), и бев восхитена како *магесно* природата од јаглен создава дијамант. И тогаш веќе бев уверена дека како и нечистиот и кршлив јаглен во природата така и човекот може да се трансформира, да се култивира во духовно и физички квалитетен идентитет и интегритет. И тоа го *размислував* во песните. Некои критичари се воздржуваа да ги коментираат моите поетски содржини сметајќи дека тие се или премногу мисловни, “херметички” затворени и симболично непробивни, други пак, похрабри и поупатени - беа заинтригирани да ја истражуваат оригиналноста и интердисциплинарноста на идеите во нив. Уште пред моите студии и работа во Африка, Америка и Европа, во гимназиските години, ги истражував образовните и културни наследства и современи движења во светот, содржини кои се рефлектираат и во двете книги објавени во ова издание.

Разбрана или не, од образовани или од сеуште недоволно запознаени “уче(с)ници” во книжевните движења во светот на 1970те години, продолжував да си ги објаснувам промените во културата, свесна дека не прифаќав да припаѓам на ниедна апстрактна, нео-марксистичка француска авангарда, секуларен прогресивизам, или атавистички материјалистички идеолошки светоглед врз мислата и уметноста. Географски сепак далеку од Западот, во источна Македонија, во Штип, и без интернет тогаш, ги совладував физичките граници со светот со помош

на книгите, списанијата и имагинацијата. Со акумулирање на знаењето сама си отвара врати за “натпревари” со вредностите и стандардите на тогашниот “развиен” свет. Во суштината на тоа само-надминување ме водеше мислата за како да бидеме подобри, во секоја наша дарба и творба, интелектуален или материјален производ, и како естетиката да се сфати како етика, убавината како добрина. Овие мисловни и практични истражувања во тој период резултираа во двете книги, напишани меѓу мојата 17-та и 22-ра година, кога се дооформуваше мојот интерес за етичките пораки во литературата, био-етика во литературата, која подоцна ја нареков “Екологијата на душата”. Извонредно позитивното влијание од родителите е хабитат кој овозможи облагородување на критериумите за фамилијарна среќа, која создаваше имунитет против девијантните идеи во литературата и културата на хипи-движењата, бит генерациите на поети и рок-ен-рол пораките за очај и протест.

И на таа возраст интензивно ги проучував, и дебатирав (со членовите на литературната дружина во гимназијата) противречностите и мутирањата на марксистичката филозофија во егзистенцијалистичка, а социо-културните идеологии од европската и американска левица во книжевни школи и движења, реформи и револуционерни промени кои се наметнуваа по западните либерални универзитети како *прогресивна* мисла која еден ден ќе кулминира во литературен и општествен протест. Се активираа тогаш и пост-колонијалните литератури и се поставуваа основите за денешните промени во САД, Европа и светот.

Денес предавам модерна и пост-модерна американска и англиска литература, култура и цивилизација на универзитетот Гоце Делчев Штип и овие рани споредбени изучувања на западната и друга мисла денес се незастарена животна референца за пообјективна книжевна анализа и поетска транскрипција на современите содржини.

Мојата мисла не поттикнуваше на протест, и тогаш, во тој период на социјални и сексуални револуции, туку зборуваше за мир и љубов – и од библиски и од научно одржливи пропорции. Мислата ме инспирираше на развој - и во самото човеково битие и кај народите, веруваше во надминување на неусовршените форми и норми и потенцијали на човековиот ум и предизвици на таинствениот универзум, поставуваше прашања и одговори во песните...

Стиховите од двете книги се одраз и на мојат интуиција и на информираното набљудување на случувањата, теориите и праксата пласирани на универзитетите каде студирав. Во Германија (како подоцна и во Калифорнија) бев сведок на тогаш недоволно дефинирана но насилна мимикрија и метаморфоза меѓу интелектуално левите идеологии и нивната критична симбиозна со десничаркиот реализам и конзервативниот здрав разум. Нео-либерални сили на универзитетите во Европа и Америка, преку масите на млади интернационални лидери/студенти/професори инстигираа

на реформи на мислењето против капитализмот, додека комунизмот го поштедуваа како “свето политичко животно“. За жртвите на таа девијантна диоптрија пишував преку симболите на вечните судири меѓу злото и доброто, измамата и награда за неприфаќање на злочинот.

Во име на диверзитетот на слободата на творечката мисла во светските центри на образование и култура, бев сведок квази-слободарска субверзија на слободата, на анти-христијанскиот светоглед кој перфидно се заменува со ново-добски (new-age), пагански, псеудо-прогресивни, а хаотично регресивни борби за права на индивидуалното (а во суштина уште тогаш ново-тоталитарно општествено трансформирање). Колапсот на западните марксистичко-либерални вредности — во анти-вредности, разгневено галопираше во морална девалвација а се претставуваше како културолошко решение низ забавна атракција и сензација (лирика за рок и поп култура и суб-култура).

Незадоволената оригинална, органска потреба за слобода и напредок подоцна доведе и до успехот на Прашката пролет и до падот на Берлинскиот ѕид, но колку таа *пролет* и таквите *сидови* беа успешна афирмација во литературата е тема за политичари и политички филозофи. Еден од нив, Иван Свитак, ми предаваше филозофија и филм на универзитетот во Калифорнија, Чико, предупредуваше од голема измама против западот која му се подготвува однатре а се во име на толеранција и повисоко општествено добро.

Мојот книжевен нутриционизам и тогаш култивираше позитивна екологија, посветен да стекнува здрава мудрост и одговорно знаење, да размислува и чувствува што поквалитетно и по разумно, наспроти анти-рационалното, испревртено незадоволство кај модерното и пост-модерно книжевно чувство за несоодветност и изместеност.

Во раниот процес на книжевно созревање, уште како ученичка во осмо одделение, ги истражував корените од кои расне талентот за науки и уметности и книжевност. Напишав есеј за Асурбанипал, Хамураби и клинестите писма, по повод Меѓународниот ден на книгата, одбележан од библиотеката во Штип. Не ми беше значајна ниту првата награда, ниту прогласувањето за рекордно најначитана младинка во библиотеката Гоце Делчев, туку можноста самата, со наобразба непогрешно да ги минувам границите на мислата од Штип до секаде. По еден друг повод, поетска манифестација “Караманови средби“ во Радовиш, постарите поети се прашуваа како некое дете од Штип ја следи светската литература и наука и уметност и музика поорганизирано од повеќето стари членови на Друштвото на писателите на Македонија.

Овие дамнешни примери може да се посматраат и како индикативен предзнак за т.н. *ученост* во мојата поезија. Но факт е и дека мнозината поети тогаш се занимаваа со ограничени познавања, со рурални описи на природата или со соц-релистички славења на тоталитарните

централизирани режими и теории. Денешните генерации македонска младаина (и поетите меѓу неа) имаат неограничени можности дигитално, независно, преку интернет да се информираат и образуваат, усложнуваат или поедноставуваат во своите сознанија за светот. Но пред 40 години, како и секогаш пред тоа, преку книгата се збогатуваа пред се оние кои се определуваа да се усовршуваат преку упорна и напорна потрага по препознатливи извори на докажани стандарди во академските и уметнички, поетски, книжевни вредности. Ја наведувам неопходноста од енорно знаење зашто за мене тоа беше банката на податоци од просторите и времињата на народите, од која си ги умножував и преиспитував погледите на реалноста и книжевноста.

Сложените прашања често не водат до лесни одговори иако големината на одговорите е во едноставноста на мислата. Така и мојата мисла, иако од почеток се напрегаше да биде едноставна, не лесно го сведуваше своето поетско искажување на *многу во малку* (Маклуан). Чувствував внатрешен императив дека и јас сум предодредена да давам *свој удел во таа дебата со светот на човековата мисла без граници*, која ја проучував како човечко битие а не ја чувствував како “женска, феминистичка поезија“. Од Карл Сеган до Стивен Хокинг, од квазари, пулсари, неутриноси, теории за космосот, истории и идеологии на културите од западот и истокот, од Тора, Коран, Кабала, Таоизам, Будизам, Хиндуизам, Шинтоизам, Анимизам, Маоизам, Исламизам, Марксизам, комунистичка интернационала, нов светски поредок, глобализам... и какви не правци, школи, методологии, концепти на еготистични професори, профети, поети, ум-етници, и одметници во нови религии, Бахаисти, Махериши Махеша јога, секуларисти (тогаш сеуште не екстремисти)... мојата книжевна мисла транспонираше идеи во поезија а чувства во анализа, со етички суштини засновани на религијата, а не на атеистички психоанализи и нивни неконтролирани кризи.

Наместо да се заборавам играјки “челик чамак“ или “дечко-девојка“ јас во моите детски и тинејџерски години на создавање на овие стихови чувствував сериозна потреба да ги преиспитувам внатрешните односи на личноста и на личните односи во фамилијата, во средината каде раснев, општите меѓучовечки односи за кои учев, односите меѓу различни етнички, етички, културни и политички интереси. Сериозни беа темите на моето рано формирање кои ќе ги препознаете во контекстот на асоцијации, симболи, метафори, фикција и на документарни факти.

Од денешна перспектива, после сите победи и загуби (најголемата – прераното заминување од овој свет на моја Емилија Прекрасна), после стотици илјади книги проучени и предавани (од градинка до универзитетско ниво), после сите сложени процеси на запознавање со фасцинации на светот и животот, доаѓам до заклучок дека она што било суштина на моите почетоци, вербата во квалитетот на карактерот, на

идентитетот кај човекот - остана да биде моја потреба и мисија и денес, на 63 годишна возраст.

Во ниедна земја каде студирав, живеел или работел, ниедна диктатура или слобода на мислење, продавана или предавана на либерални катедри - од Франција до "левиот" брег на Америка, и од Африка до Израел и Русија, ниту преку споменатите бит/хипи генерации (на кои не им припаднав) ниту преку нео-тоталитарните тенденции во "најразвиениот" свет денес (на кои не им дозволив да ме трансформираат и деформираат - не го контаминираат моето мото "да се биде подобар човек" при тоа да се учиме на мир и мудрост, во себе и меѓу себе и другите. И Мајка Тереза ја спознала вистината дека цел живот ќе градиме а некој сепак ќе ни руши и дека цел живот ќе љубиме а некој и за тоа ќе не мрази, сепак треба да градиме и да веруваме во доброто чиј врвен израз е љубовта. И сите ние, од култура до агрикултура и од техника во науката до техника на пишувањето, треба да настојувеме да останеме верни на човековите универзални права и обврски: да бидеме подобри, а не спротивното, што за жал се случува со експоненцијална брзина.

Сметам дека моето најрано фамилијарно воспитување и развој и посветеност на знаењето и на моралните вредности - ја има поставено мојата основа за продлабочено размислување за светот. Тоа читателите ги допрело и преку книжевните пораки од мојата младост, како и подоцна: потреба за постојано рассудување за она што е а што не е добро и одржливо, што е деструктивно, деконструктивно а што афирмација на вредностите во човекот. Од друга страна, тоа и тогаш и сега ги иритира негативците на овој светот, оние од гневните театри на бесмисленоста, но и од светот на само-љубивата книжевност, како и од уметноста на конкретно живеење. И во уметноста и во животот сметам дека треба да не се предаваме на загадувачката ерозија на човечноста во "екологијата на душата".

Од фамилијарните до сите надворешни влијанија: образованието и изложеноста на светски културни и уметнички наследства од најрани години за подготвуваа основата на духовното богатство. Моите родители беа примарниот фактор во тоа збогатување, ми ги зашто и тие воспитувачки веруваа во култивирање на човековата душа: од историја до наука и научна фантастика за позитивен футуризам, а не за власт на монструми, андоиди и зомби креатурите какви денес родителите им сервираат на децата преку видео игри кои ја обезвреднуваат човечноста а го форсираат злото. Така мојот позитивен светоглед од раната младост ме оспособуваше да правам разлики и конструктивен избор на идеите во светот на светската литература. И интуитивно и спознајно се учев да ги разликувам модерно сокриваните агенди и идеологи, утопии и илузии применувани и пропагирани и низ поезијата и низ поетиката и критиката за книжевноста и културата, иако тогаш немав ни полни 20 години.

Согледувајќи дека политиката неминовно ја менува и уметноста и фаворитизмот и вреднувањето на поетите, не само на државата, но – тоа останува да е закон на општествените сили и денес, од диктатурите на пролетаријатот до демократската диктатурата на Обама и муслиманските револуции, не само од Макијавели до Хитлер.

Уште тогаш во доцните 1960 и раните 1970ти години се интересирав да споредувам која е таа иманентна сила која левите ги регрутира во архетипски бунтовници кои во историјата стануваат на *лева нога* (и поети и писатели и глумци и политичари), кои се регрутираа во постојано незадоволни обвинители на другите, а бранители на сопственото его. И по тие прашања во овие песни доаѓав до заклучок дека “левите” колку повеќе растеа во своето незадоволство и конфликт со себе и со човекот, толку пожестокото го негираа постоењето на Бог и неговата сеопшта суштина на бесконечност и вечност, иако “левите” беа тие “литературни умови” чија опсесија беше да постанат бесмртни, но не преку Бог туку преку имагинарни а овосветовни пантеони на славата. И на тој антагонизам и анти-теза на реалноста барав објаснување низ поетски јазик и си одговарав со форми на алтруизам, со верување во она општо добро, како и во посебното добро што е траен, и треба да е неменлив предмет на етиката, на *био-етиката на доброто*. Сфаќав и тогаш, како и денес, дека тоа универзално и индивидуално “добро” не се постигнува преку релативистички и ревизионистички, утилитаристички, комерцијализирани адаптирања на она што е добро за себична и еднострана употреба. Во христијанскиот морал, во мојата вера - беше одговорот и тогаш, и сега, верата во сценаристот, режисерот, продуцентот, инвеститорот, сопственикот на се што е видливо и невидливо во вселената, и во нашата душа, менаџирано преку физичките и духовни закони на реалноста – а тоа е, за мене и за милијардите кои веруваат и знаат да размислуваат, тоа е Бог, Господарот на универзумот. Него кого барале да го спознаат сите народи на планетата, низ сите стадиуми на човековиот величествен, иако и често варварски по-грешен, развој.

Да, јас сум религиозен мислител, христијански ум, верник во срцето. И тоа е изразено во овие рани стихови, како и во денешните песни, есеи и научни истражувања за био-етиката во кулурата и за правата на изразување на сопственото верско убедување и одбрана на сопствената вера од дискриминација.

Како последица на атеизмот и секуларизмот (од романтичари во 19от век, до модернисти и други исти од 20от век), во годините кога ги пишував овие стихови (1960-70-ти) беше срамно учените да веруваат во Бог, зашто, наводно науката објаснувала дека човекот го заменува Бог, Бог е мртов, дека се е бесмислено во животот, и дека слободата треба да се најде себе си над рестрикции на религиите кои диктирале што е (не)реалност.

Јас и тогаш и денес - ја бранам својата опција: да верувам во моќта на доброто, наспроти наметнуваните лудости на Холивуд или суетата, корумпираноста, паранојата и пара-лагата од Вегас до Вашингтон. Ова со критичност го вела за САД каде се школував и живеев со години, зашто силно ја почитував и сакав онаа стара добра Америка која беше шампион на слободата и на човековиот напредок во се, иако таа земја сега "левите" со уживање вршат уривање на највредните наследства. Но, и човекот и човештвото доаѓа до стадиум во кој слободата самата себе си почнува да се јаде (како Хронос децата времето?).

И тоа го обработував во книгите од пред 40 години, кога бев обележена како напреден ум кој сепак не е нивни, комунистички активист, не е партиски ученик. Како таква сметав дека ја разбираам историјата на идеите и идеологиите подобро од индоктринираните нивни партиски младинци.

Парадоксално бев држана на страна, да не припаѓам на оној соц-комунистички мејнстрим каде се готвеа листи за кој ќе е наградуван меѓу прогресивните, марксистички сили за да го интерпретира интерпретирањето на литературата и културата. Се не-нивно требаше да е на удар како реакционерно, колку и да беше напредно, или аван-гардно, свесно и информирано (и повеќе од што смеело или требало)

Но, и покрај таа тоталитаристички неинклузивна клима, имаше и извесен број свесни и квалитетни аналитичари на своето време и на младите таленти. Инаку како ќе бев избрана во 1972 година во македонската делегација да му го честитам роденденот на Тито, и како ќе добиев и прва и трета награда на републичкиот конкурс на Сојузот на студенти на Македонија, за најдобар есеј (за Гоце Делчев) и најдобра песна (исто за Гоце Делчев), вклучена во втората книга (или можеби затоа што конкурсот беше анонимен?). И – како ќе добиев стипендија за студии во Германија (1972) а не бев "нивни кадар", како и потоа што добив стипендија за студии во САД (1975). Но, тогаш Фулбрајтовата комисија сепак преферираше да не си комунист (!) а денес тие услови се свртеа во спротивното: предност имаат левичари, либерали, прогресивци, глобалисти, Соросови кадри, Обамунисти... (?)

Зошто некои од книжевните критичари и мислители од тоа време (Драган Јеремик, Гане Тодоровски, Анте Поповски, Ацо Шопов, Радомир Ивановиќ или Михајло Апостолски), зад моите стихови препознаа млад творец кој, независно од марксистичките критичари на литературата тогаш, сама се издигнува, над идеологиите на времето? Каква е таа снага на знаење и талент која, и во еден свет на централизирана диктатура на идеолошката книжевна елита, ме издвои тогаш, како талент на генерацијата исклучителен по длабоката ерудиција и борец за етички пораки во литературата? И тогаш, и сега, ќе речам - снагата на мудроста и мирот, што го надминува разбирања – таа снага потекнува(ше) од инспирација која доаѓа од Бог.

Инспирацијата од божјите закони за она што е слобода (од грев) за она што е човеково право, и должност, засновани на библиски принципи (а не политичко, партиско институционализирано право), тоа беше онаа кохезивна мисловна сила која во мене создаваше, интегрираше сестран интерес да се зближам со луѓето и народите на светот, колку и со човечното во човекот. Да ги проучувам културите и да пишувам за нивните духовни наследства - за мене значеше да го развивам моето разбирање и разум, сензибилитет и прифаќање на различното од другите времиња и народи. Едновременно тоа не значеше младешко оддалечување, оттуѓување од свеста за сопствениот културен и верски идентитет како македонски и христијански интелект, како патриотски и патријархален продукт на традицијата. Напротив, тоа во моето тогаш младо крвко но сериозно битие водеше до нов степен на напредок преку интегрирање на светското знаење со познавањето и почитувањето на сознанијата за својот народ и култура. Оттаму во содржините ќе најдете песни за љубов кон родното Ново Село Штип како и песни за Рим на Нерон, Ахимза и Сатихаграха од Индија, или Море на Тишината од месечината.

Денес младината, во контекст на својата глобална комуникација и интернационализација на креативноста, многу полесно може да се збогатува со енормни знаења, но и многу полесно потпаѓа под непроверени, штетни влијанија кои лесно ја нарушуваат или поништуваат свеста за себе, за сопственото, а во име на квази толеранција и компромотирачка инклузивност на туѓото. Во мојот процес на интернационализација на погледите кон светот, литературата и културата, ниту тогаш, ниту денес, после децении "странствување" - не дозволив тие генерички, псеудо-унифицирачки сили да ми ја избришат или инвалидизираат свеста за себепочитување, во тоа спознавање - и на себе си и на другиот. Ниту *југословенството* ниту *глобализмот* како нова светска федерализација, ниту *противречниот интелектуализам* на атеизмот, не доведоа до сомневање во човековата чудесно прекрасна моќ за правилно рассудување за она што е квалитет, во животот како и во литературата, она што е "правилно" како исправно, а не како политички коректно, рестриктивно, тоталитарно едноумие, насилно и особено парадоксално инсталирано денес токму во земјата на слободите, а од ново мутираните клонови на новата левицарска, секуларистичка литература во западните демократии.

Ваквите мои гледишта за слободата на изразување (но без хаотичен протест) се препознатливи низ песните без граници на идеологијата. Познато им е на некои поети и критичарите од тој период дека она што беше типично за моите стихови пред 40 години беше и заплашувачка иновација за соц-реалистите, за марксистичките апологети на модернизмот кој бладаше во апстракции и одбрана на бесмисленоста. Мојата поезија и поетика, беше уште поголема загатка кога ќе се споредеше со остатоците од *партизански поети*, зашто за нив таа беше едно сомнително

отстапување и издвојување - кон класичното но и кон научно-фантастичното, космичкото, додека за мене тоа беше: кон трајно стабилното и вредното. Можеби затоа што некои тривијални псеудо-љубовници на кавалот, пирејот или Париските квартави не знаеја да прават разлика меѓу книжевната диктатура на марксистичкиот пролетеријат кој се етаблираше како елитизам, и слободната мисла од друга страна (со секоја чест за оригиналните македонисти и космополити).

Иако гледаа во мене "елитно" познавање на литературата, марксистичките поети и критичари не сакаа да ме гледаат меѓу нивната елита тогаш (дури и кога на Меѓународниот симпозиум на "Београдски книжевни сусрети" на пример, мојот реферат за современите светски книжевни текови беше поздравен од другите учесници, а беше завидливо занемарен од еден македонски соц-реалистички член на МАНУ. Затоа, бог да му ја прости опиваната (освен опевана) душа на Гане Тодоровски, во манастирот Св. Пантелејмон во Скопје, кога во една дискусија за моите "широчини и длабочини" се искажа, пред Бога: "Кога само би знаела што се носиш ти во твојата штитска, македонско-светска глава, оваа глутница на поети и критичари (хм) би требало да те носат како роса на дланка, да не ни испариш, зашто твоите огледи и огледала ќе и требаат, многу ќе и требаат на македонската поезија, и интелигенција." Тогаш Гане не беше пијан!

За Гане Тодоровски, како и за моите професори и колеги поети од САД, Европа и Африка, типичните јазични кованици и експерименти во применетата лингвистика низ овие две книги, предизвикуваа и интерес и чудење. Но, кај некого создаваа отпор, страв од новото, или деструктивна реакција, инстинкт да се задуши не-нивното, "другото". Неологизмите, креативните кованици во јазикот денес масовно се адоптираат и адаптираат низ информациски и комуникациски, медиумски пораки, но тогаш, во 1970-те, тоа сепак се сметаше за *страно* интелектуално тело, дури и за некои ново-ковани интелектуалци на левицата кои си *ковеа* сопствени пост-модерни поетски, варијации на иновации но и - *рации* против слободата на изразот на не-нивните, а секако - во име на слободата и толеранцијата и промоцијата на новото. Јас тогаш, се чини сепак имав среќа. Добивав грантови и за светски конференции - каде се дознаваше за македонски теми (епот за Болен Дојчин), и добивав покани за југословенски натпревари и фестивали, ТВ и радио гостувања (во Лектира, ТВ Белград, ТВ Сараево, кај Душко Трифуновиќ, кај Гојко Џого) и вклучувања во светски енциклопедии (Англија, Италија, Индија, Словенија).

Дознав и за еден друг максимален цинизам: дека со моето заминување надвор од земјата, во потрага по здравје за мојата брилијантно умна, прекрасно доблесна ќерка Еми), најмногу задоволство искажувале оние кои без мене полесно и побрзо *освоиле* пазар за својата поетска стока. Ова подоцна го дознавав дури и од самите нив, низ саркастични,

препотентни забелешки дека, додека јас сум “уживала на Западот“ тие морале да кршат нокти на Балканот да се изкачеле на нивните “навидум привилегирани“ позиции.

Сепак се случи, и во тие околности, нечија храбост да ја препознава мојата творечка неуморност да се биде духовно осознаен, очовечен, посветен на човечно запознавање и толкување на светот како поле за културен натпревар меѓу умовите.

Наградата Млада Струга на СВП за “Временија и Неоткрит“ тогаш изрази поддршка на новиот тренд во поезијата зашто со него почнаа да се опробуваат и подоцна успешните поетите од тогаш најновата македонска поетска генерација (Санде Стојчевски, Катица Кулафкова), повлијаени од нивните студии по македонистика, франкофонска и руска модерна поетика, поезија и идеологија.

Со моите две збирки поезија јас меѓу нив прва ги објавив истражувањата во лингвистиката (од Сосир, до Чомски и од Жак Дерида до Леотар), но јас останав и прва и последна меѓу нив која не се предадов на деконструктивизмот и апсурдот, апсурдот и во театрите и во духовните и душевни сцени и сценарија на поетската уметност. Во моите експерименти со мислата, јазикот, филозофијата и психологијата не дозволив да се порекне смисолот и суштината на вистината за реалноста гледана од библиски перспективи, додека наспроти тоа, за марксистичките и атеистички модернисти во литературата не постоеше вистина, туку лично поимање на стварноста, и не постоеше реалност, или нејзина апсолутна суштина и форма, туку нивна свест во која немаше место за бог, затоа не признаваа трајни, постојани категории, духовни принципи и норми.

Сепак, продолжив да истражувам со инструменти и системи на христијанскиот светоглед, иако изучував и извлекував и двозначни и трозначни корени во поимот и формата на еден збор/знак (пр. Идниноберачите, НеРонливи Римувања, Родозвучен јужнопис). Меѓутоа, едно и единствено значење кое секогаш остануваше константно во мојот поетски кодекс беше непроменливата суштина на Бог и неговите закони за Доброто како Убаво и за Убавото како Добро, за мудоста како љубов, радост, мир, трпение, верност, самоконтрола (низ плодовите на духот, доблести) и низ десетте закони за поведение на цивилизираното суштество, критериуми за екселенција на човековото битие создадено од Бог, едноставни и важечки вистини, колку и поезијата да е свој вид енигма.

Ќе го споам одново Гане Тодоровски, зашто тој беше похрабар од другите, па забележа во стилот и методот на создавање на моите стихови - паралели со поезијата на Хлебников и Камингс. И тој, како и Димитар Митрев, Анте Поповски и Ацо Шопов и Саша Петров (со кого го преведовме Анте Поповски на српски) и Оливер Фрициери, Џон Китли,

Дејвид Игнатов, па и битникот Лоренс Ферлингети, во мојот исказ откриваа мисловни патувања низ времето и просторот со визионерство и сложеност но и со верба во човечноста... и во бог (веување што спиритуалистите од *новото доба* веќе ја мутираа).

Гане Тодоровски знаеше дека не сум член на Сојузот на комунистите и дека и припаѓам на една од најстарите македонски револуционерни фамилии посветени на слободата, правата и независноста на македонскиот народ и земја, но знаеше и дека мојата револуционерност во тогашната поетска генерација на Македонија носи и еден друг предзнак освен патриотскиот: отварање кон наследства и новини на светската книжевност.

Од тогаш, јас заминав на студии и предавања на универзитети во САД, Либија, Малта, како и на мојата врховно хуманата, животна најголема мисија на овој свет: да се спасува животот на сопственото дете од нападот на Лупус Нефритис... Но, и по сите "странствувања" сепак и се враќав на мојата сакана Македонија: или како најмлада жена магистер од Друштвото на писателите на Македонија, со почесни докторати за најмлад македонски поет, со интервјуа на водечки американски телевизиски емисии (Larson and the Arts, San Francisco). Студирав, работев, патував, ја презентирав науката за книжевност и македонската поезија - во Либија, Америка, Израел, Јапонија, Русија, Мароко, Мексико, Турција, Малта, Германија, европските земји. Но во тие образовно-стручни и културолошки *патувања*, моите мисловни дестинации секогаш, и секаде, ме водеа до моето кредо: да се облагородува свеста дека љубовта кон човекот, кон фамилијата, кон сопственото дете, кон родителите, кон претците, кон татковината, кон бог, е неспоредливо поголема од секоја уметност, и неспоредливо позначајна од секоја его-центрична, нарцисистичка само-измама (од аксиоматските вековни заблуди, до романтичарски неромантични опијати, до денешните виртуелни опсесии и заблуди дека "поетот, како и човекот - е бог". Јас верувам во спротивното од *Ars longa, vita brevis*, дека животот е вечен, како и духот и вселената и бог, и дека уметноста е ограничен одраз на постоењето.

Во хронологијата на планетарните настани и (интер)галактични димензии, 40 години се занемарлива бројка, но во брзината на развојот денес - и 40 недели се доволни да се воведат иновација во информатичко-технолошките изуми (пр. двата нови Apple телефони). Сепак, она што се сметаше за трајно вредно во таа поезија објавена пред 40 години и што знаело уникатно да мисли и пред сопственото време, природно продолжува да бара да комуницира со човекот на 21-от век. Тоа и му го овозможувам на денешниот читател, кој не може да ги најде овие две збирки на веб портали или книжарници, бидејќи, иако прва во Македонија имав и компјутер и мобилен телефон, и видео камера, сфатив дека сум посреќна без *фејсбуци* и мрежи, иако на младите генерации ќе им тежи да

ме најдат, да ме читаат без тие социјални домени. Тоа е и мој проблем што не сакав да сум на researchgate или репозиториуми но и цена за слободата и мирот.

Искрено ќе се радувам ако знам дека овие книги ќе отворат можности за средба на сегашните со минатите генерации, како средба на иднината со минатото, зашто во тоа може да се пронајдат многу трајни кодови на тековните и идни размени на погледи и реакции кон новото. Она што е ново во последните 20 години, иако беше визионерски наслутуано беше и непозната можноста за запознавање, изучување, социјално зближување, или оттуѓување и губење на слободите. Но, треба да сме подготвени и за тоа.

Како што јас останувам секогаш отворена за новините, за младите, така ги поканувам новите, млади генерации - на заедничко препознавање и споделување на културните и духовни и книжевни наследства, во овој наш мал/голем свет на интегриран диверзитет. Тоа ќе биде и засилување на взаемната довербата за соработка меѓу различните или сличните. Тоа може да биде и отварање на нова размена на образовни, културни, духовни, емоционални и социјални *мрежи* во нашите лични, не само безлични кибернетски светови на мислата, книжевноста и воопшто: истражувањето, создавањето...

... Заради разумот и римувањето (на македонски јазик), заради вербата во одржливоста на издржливата верба во благословеност на човековиот, и македонскиот, род, заради генеалогичка на душата и плодотворност на општочовечкото поле на творештвото, заради фолклорните приказни и митологии, и урбани антропологии ... и – заради најголемата, прва и последна љубов во мојот живот и творештво, моето единствено и вечно дете, Емилија Кукубајска (1979 – 2006), кое го сонував шест години пред да се роди, и на кое му ја напишав првата посвета на првата книга “Временија и Неоткрит“ - на мојата ќерка Аполонија.

Мајка и на Еми Пречиста,
Марија Емилија Кукубајска

Август, 2013, Штип/Скопје

“Кукубајска е истакната авангардна поетеса која одбива да биде класифицирана во жанрови од современата поезија, сметајќи дека мисијата на нејзината имагинација се движи над временски и просторни ограничувања на мислата. Нејзините метафори, персонификации и симболи интерпретираат идеи, факти и фигури од Вавилон, Александар Велики, Нерон, откритија на азбуката, јапонски хаику, поезијата на американските Индијанци, африканските бедуини, до светот на американските технолошки чуда со Аполо (книгата „Јаглен и Дијамант“) . Југословенски културен Центар, Њујорк, 1981, Harvey Shapiro, New York Times Book Review editor

„Веќе од првата книга “Временија и Неоткрит“ се знае: голема иднина ја очекува Марија Кукубајска“ - Академик Гане Тодоровски, СВП, 1973

“Марија Кукубајска ја гради својата поетика на премиси кои ретко се среќаваат во современата македонска поезија, во однос на мотиви, методологии и мајсторства. Таа ја претставува тенденцијата во македонската поезија да се надмине и старото но и новото книжевно наследство. Поетесата го истражува рационалното колку и ирационалното. Нејзината поетска мисла не е лесно податлива за толкување, зашто нејзиниот поетски инструментариум се занимава и со урбан менталитет, современ сензибилитет, издигнат во апстрахирани слоеви. Меѓутоа основите на нејзината мисла застапуваат антропоцентричен концепт, бидејќи поетесата не го има одбрано космосот како простор за оддалечување од животот, туку како состојба на “умствени арени“ од кои зрачи размислување за современата егзистенција. Нејзиниот свет на поетски сензации често е пренесен во форма на парадокс, категорија на размислување што Кукубајска го проследува со посебен интерес во своите симболични слоеви на јазикот“.

Проф. Д-р Радомир Ивановиќ, Универзитет Белград/Нови Сад, 1975

“Поетесата Марија Кукубајска е неуморен културен деец и личност со темелна вклученост во споредбените вреднување на две култури, македонската и американската“ акад. Блаже Конески, МАНУ, 1974

“Поетскиот интелект и космополитската свест за креативниот дух на човештвото, се одразуваат во песните на Марија Кукубајска како вредности на извонреден поет“.

Акад. Матеја Матевски, Комисија за културни врски со странство, Скопје, 1981

“Марија Кукубајска ќе ни покаже дека го прифатила дуализмот на нашите Богумили и светот го гледа низ призмата на доброто и злото. За последните 11 века се натрупале многу настани во знакот на *небиднината*, така што и за оптимизмот останало малку простор. Но, за авторот и тој простор е достатен за да ја изрази барем надежта во светлината низ поетско-прозен исказ со кој се посега по теми и мотиви што ги поврзуваат предбиблиските и библиските случувања со поновите и најновите фантазмагорично грди, но и флуидно светло-зрачни појави.“ -

Проф. Д-р Георги Сталев, поранешен министер за култура на РМ, 2000